

JCA

ग्रंथ

वल्ली आम्हा सोयरी

प्रा. योगेश बी. डफळ

346.07/DAP

* 0 0 1 - 0 0 8 1 4 4 *

Acc. No :SR-8144

ग्रंथ वल्ली आम्हा सोयरी

- © प्रा. योगेश भगवान डफळ
- ❖ **Publisher :**
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed (Maharashtra)
Pin-431126, vidyawarta@gmail.com
- ❖ **Co.-Publisher :**
Shri Padmamani Jain College, Pabal,
Tal. Shirur, Dist. Pune-412403

- ❖ **Printed by :**
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
www.vidyawarta.com

- ❖ **Page design & Cover :**
H.P. Office (Source by Google)

- ❖ **Edition:** January. 2021

ISBN 978-93-92584-70-1

- ❖ **Price : 200/-**

All Rights Reserved, No part of this publication may be reproduced, or transmitted, in any form or by any means, electronic mechanical, recording, scanning or otherwise, without the prior written permission of the copyright owner. Responsibility for the facts stated, opinions expressed. Conclusions reached and plagiarism, If any, in this volume is entirely that of the Author. The Publisher bears no responsibility for them. What so ever. Disputes, if any shall be decided by the court at Beed (Maharashtra, India)

प्राचार्य मनोगत

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये आमचे महाविद्यालयाने डॉ. कलाम यांचा जन्मदिवस व वाचन प्रेरणा दिवसाचे औचित्य साधून ‘ग्रंथ वल्ली आम्हा सोयरी’ हे इबूक-बुक युवकांमध्ये वाचनाची आवड निर्माण व्हावी व वाचन संस्कृती वृद्धिंगत व्हावी या हेतूने प्रकाशित करण्याचा निर्णय घेतला. आमचे महाविद्यालय ग्रामीण भागातील आहे. आहे त्या परिस्थितीत वेगवेगळे प्रयोग राबवून ते यशस्वी करण्यासाठी प्रयत्नशील असते. कोरोनाच्या पारवभूमीवर काही मर्यादा नक्कीच आहे. तरीही आमच्या महाविद्यालयाचे ग्रंथपाल सा. प्रा. डफळ वाय. बी. आणि इंग्रजी विभाग प्रमुख सा.प्रा. ऐदाळे वै. अ. यांनी विविध विषयांवर लेखांसाठी प्राध्यापकांना यथोचित आवाहन केल्यामुळे आम्हाला उदंड प्रतिसाद मिळाला त्यामुळे आम्ही मराठी व इंग्रजी असे दोन स्वतंत्र विभाग करून ग्रंथ प्रकाशित करू शकलो. यामध्ये आपल्या महाराष्ट्रातील विविध विद्यापीठ कार्याक्षेत्रातील प्राध्यापकांनी तर लेख लिहिलेच पण महाराष्ट्रा बाहेरील आसाम, गोवा ई. राज्यातील प्राध्यापकांनी लेख लिहून निवड समितीने दर्जेदार लेखांची निवड करून त्यांना प्रसिद्धी दिलेली आहे. आमच्या निवड समितीने सर्व लेख वाचून काही दुरुस्त्या असतील तर संबधितांना कळवून पुन्हा लेखात बदल करून सर्व प्राध्यापकांनी वेळेत पाठविले. भविष्यात या इ बूक- बुक चा आमच्या कॉलेजला तर फायदा हेईलच पण त्या बरोबर सबधित प्राध्यापकांना त्याचा फायदा होणार आहे.

आमच्या महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापकांनी व प्राध्यापकेतर कर्मचारी तसेच सा.प्रा.डफळ वाय. बी. आणि सा.प्रा. ऐदाळे वै. अ. यांनी अथक परिश्रम घेवून हे इबूक-बुक उत्कृष्ट कसे होईल हे पाहिले आहे. हे इबूक-बुक भविष्यात आपल्या संग्रही ठेवण्याइतपत दर्जेदार करण्याचा आम्ही प्रयत्न केलेला आहे. तसेच प्रकाशकांनीही वेळेत सर्व काम पूर्ण करून दिल्याबद्दल त्यांनाही मनस्वी धन्यवाद.

08) करवीर नगर वाचन मंदिर: करवीर नगरीचा सांस्कृतिक ठेवा
डॉ. विजयकुमार कुंडलिक जगताप, मुंबई

||58

09) वाचन कौशल्य
प्रा. कुलुधे प्रविण रमेश, सायखेडा, ता. निफाड,
जि. नाशिक.

||72

10) वाचनसंस्कृती विकासामध्ये सातारा जिल्ह्याचे योगदान
सौ. जिरगे आशा चंद्रशेक, सातारा.

||79

11) वाचनसंस्कृती विकासामध्ये माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर
सौ. स्मिता प्रकाश पाटोळे, सातारा

||94

12) सोशल नेटवर्किंग माध्यमे व ग्रंथालय
श्री. कोकणे प्रकाश पांडुरंग, नेवासा,
जि. अहमदनगर

||101

13) वाचन संस्कृती विषयक समाजभान आणि आजचा युवक
प्रा. डॉ. बेग रेहानाआरा ईस्माइल, पाबळ.

||106

14) व्यक्तिमत्व विकास आणि भाषा
प्रा. डॉ. हनुमंत भवारी, पाबळ.
ता. शिरूर जि. पुणे.

||114

15) 'वाचाल तर वाचाल'
श्री. निलेश बाळसो सस्ते, बारामती

||124

16) २१ व्या शतकात डिजिटल ग्रंथालयाची आवश्यकता
डॉ. प्रतिभा लक्ष्मण वराडे, मलकापूर. जि. बुलढाणा.

||129

17) वाचन सवयी वाढविण्यात ग्रंथालयाची भूमिका
जाधव मनिषा निमराज, केडगाव
ता. दौंड, जि. पुणे

||134

18) वाचनसंस्कृती विकासामध्ये पालकांची भूमिका: 'चिंटूचे ग्रंथालय'
एक संकल्पना

प्रा. व्ही. ए. नाईकवाडी, प्रा. पी. व्ही. नाईकवाडी, पुणे

||138

19) सामाजिक प्रसारमाध्यमे व वाचन संस्कृती वर होणारा परिणाम
प्रा. निखिल गणेश जगताप, पाबळ,
ता. शिरूर, जि. पुणे

||144

20) वाचन आणि व्यक्तिमत्व विकास
डॉ. चंद्रमणी कैलाश गजभीये, देवरी, जि. गोंदिया

||151

21) वाचन प्रेरणा दिन, वाचन संस्कृतीच्या विकासासाठी एक ग्रंथालयीन
उपक्रम

प्रा. श्री. सागर अंकुशराव भोईटे, प्रा. योगेश भ. डफळ,
पाबळ, ता. शिरूर जि. पुणे

||155

22) महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या नकाशा वाचनातील समस्या व उपायोजना
प्रा. शिंदे हनुमंत दत्तात्रय, पाबळ, ता. शिरूर, जि. पुणे

||162

23) सेतुमाधवराव पगडी यांनी चालविलेली ग्रंथालय चळवळ
डॉ. शिल्पा शेते, पाबळ, ता. शिरूर, जि. पुणे

||168

24) "व्यावसायिक पर्यावरण आणि वाचन एक चिकित्सक अभ्यास"
प्रा. डॉ. गायकवाड विजय विष्णु, जातेगाव बु.
ता. शिरूर, जि. पुणे.

||177

महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या नकाशा वाचनातील समस्या व उपायोजना

प्रा. शिंदे हनुमंत दत्तात्रय

सहा. प्राध्यापक व भूगोल विभाग प्रमुख
श्री पद्ममणी जैन महाविद्यालय, पाबळ

ता. शिखर, जि. पुणे

सारांश :-

प्रस्तुत शोध निबंधात महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना नकाशा वाचनातील समस्या व उपाययोजना या घटकाचा अभ्यास केला आहे. भूगोलाचा अभ्यास करताना विद्यार्थ्यांना नकाशा वाचनात अनेक समस्या येतात व भूगोलाच्या विद्यार्थ्यांना नकाशा समजणे महत्वाचे आहे. म्हणून महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना नकाशा वाचनात येणाऱ्या समस्या व त्यावरील उपाय योजना हा विषय निवडला आहे. या विषयांमध्ये महाविद्यालयीन विद्यार्थी नकाशा वाचन करताना येणाऱ्या अडचणी लक्षात घेतल्यास व त्यावर उपाययोजना करून विद्यार्थ्यांत सुधारणा करणे शक्य आहे. विद्यार्थ्यांनी भूगोल विषयाच्या नकाशावाचन महत्त्व देणे गरजेचे आहे. शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना भूगोल विषय शिकवताना नकाशाचा जास्तीत जास्त वापर करावा त्यांना नकाशा चे विविध प्रकार समजून त्यावर आधारित प्रात्यक्षिक करून घेणे आवश्यक आहे.

ग्रंथ वल्ली आम्हा सोयरी

163

प्रस्तावना:-

भूगोलाचा अभ्यास करताना नकाशात अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. नकाशा शिवाय कोणत्याही प्रदेशाचा अभ्यास करणे शक्य नाही. पृथ्वीवरील प्रत्येक घटकाची वस्तुनिष्ठ कल्पना पृथ्वी गोलवरून येते परंतु प्रत्येक घटकाचा अभ्यास करताना विविध प्रकारचे पृथ्वीगोल तयार करणे कठीण काम आहे. म्हणून प्रत्येक घटकाचा स्वतंत्र अभ्यास करण्यासाठी विविध नकाशा नकाशा तंत्र व कौशल्य वापरले जाते. नकाशा म्हणजे संपूर्ण जगातील किंवा एखाद्या विशिष्ट भागाचा प्रमाण प्रक्षेपण सांकेतिक चिन्हे व खुणा यांच्या साहाय्याने सपाट पृष्ठभागावर तयार केलेली आवृत्ती होय.

नकाशा ऐतिहासिक पार्श्वभूमी:-

इ.स.पूर्व २५०० मध्ये सर्वात जुना नकाशा हार्वर्ड विद्यापीठाच्या संग्रहालयात असून हा नकाशा मेसोपोटेमिया सापडलेला आहे. तो एका मातीच्या विटेवर काढलेला आहे तसेच इ.स.पूर्व १३२० मध्ये ईजिप्शियन लोकांनी सोन्याच्या खाणीचा नकाशा काढला आहे नकाशा शास्त्राचा विकास ग्रीक शास्त्रज्ञ अ‍ॅरिस्टॉटल या शास्त्रज्ञांनी केला तर टॉलेमी या शास्त्रज्ञाने सर्वात प्रथम जगाचा नकाशा अक्षवृत्त व रेखावृत्त यांच्या साहाय्याने काढलेला आहे अठराव्या शतकात मेजर जे. जी. लेहमन यांनी नकाशात उठाव दर्शवण्यासाठी उठाव रेषा पद्धती शोधून काढली.

सशोधनाची गरज व महत्त्व

भूगोलाचा अभ्यास करताना विद्यार्थ्यांना नकाशा वाचनात अनेक समस्या येतात व भूगोलाच्या विद्यार्थ्यांना नकाशा समजणे महत्वाचे आहे. म्हणून महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना नकाशा वाचनात येणाऱ्या समस्या व त्यावरील उपाय योजना हा विषय निवडला आहे. या विषयांमध्ये महाविद्यालयीन विद्यार्थी नकाशा वाचन करताना येणाऱ्या अडचणी लक्षात घेतल्यास व त्यावर उपाययोजना करून विद्यार्थ्यांत सुधारणा करणे शक्य आहे.